תא שמע לא כסהו כראוי כו'. תימה דמתחילה רצה להוכיח מרישא דפסוק א"כ ע"כ סיפא איידי דתנא רישא כסהו כראוי תנא סיפא לא כסהו כראוי ולא תנא לשמועינן מידי א"כ היכי בעי להוכיח מידי מסיפא וי"ל דמעיקרא ולאי[א] שלא היה יכול לומר טעם אחר [ב] צריך לומר איידי אבל השתא איכול למצוא חידוש סברא הוא דלית לן למימר איידי:

ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו. כלומר אם מתחילה עברו גמלים ואח"כ בא שוורים ונפלו פשיטא דחייב דפושע הוא כיון דשכיחי גמלים או אפי' אתו לפרקים איבעי ליה לאסוקי אדעתיה וכי מיבעיא לן היכא דלא אתו גמלים אלא בא שוורים ונפלו מחמת שהתליע מתוכו מאי אמרינן מגו או לא ומסיק דלא אמרינן מגו ואי"ת כי לא אמרי' מגו נמי מתחייב דתחילתו בפשיעה הוא לענין שוורים אם יעברו גמלים תחילה ואח"כ שוורים וסופו באונס שהתליע ותירץ ריב"א דלא אמרינן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב דלא היכא שמחמת הפשיעה בא האונס [ג] אבל הכא לא בא האונס מחמת הפשיעה דאפי' היה מכוסה כראוי לשוורים ולגמלים היה מתליע וכן משמע בהמפקיד (ב"מ לו: ושם) גבי פשע בה וילאה לאגם דאפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב התם פטור דמלאך המות קטלה מה לי הכא מה לי התם[ד] וא"ת בהכונס (לקמן דף נו. ושם) גבי נפלה בגילה קאמר בכותל רעוע כי תתרה אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא והתם לא בא אונס מתוך הפשיעה דאפי' כותל בריא יכול לאתוי וי"ל דלקמן פרש"י שתתרה והפילה הכותל ע"י תתירה הרי דמחמת הפשיעה שהיתה רעועה בא האונס דאם היה בריא לא היה נופל בתחילה ובסוף הפועלים (ב"מ דף לג: ושם) גבי רועה שהיה עדרו ובא לעיר ובא אדם ודרס דפריך אבל תחילתו בפשיעה[ה] וסופו באונס הוא[ו] דאי על בעידנא דלא עיילי אינשי אפילו לא היה יכול להגיל אם היה אם חייב והתם לא בא האונס מחמת הפשיעה דמה לי הכא ומה לי התם כיון שאינו יכול להגיל אומר ריב"ס [ז][דפי' רב אלפס] דלאבי ודאי חייב אע"פ שלא בא האונס מחמת הפשיעה כדמשמע בהמפקיד (שם) דקאמר לא מבעיא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כו' מכלל דלמ"ד חייב ניחא ליה לאביי בגלו טעמא דהבלא דאגמא קטלה[ז] [א] ועוד דבגלו הכי מפרש שפיר התם ר"י דלא קשה כלום[ח] ואין להאריך כאן יותר אבל קשה לר"י דהיכי פשיט מנפל לתוכו שור חש"ו הא לא דמי כלל דהא לענין פקח בדין הוא שלא יחשב פושע ע"י מגו שהרי אין פושע לגבי שור פקח כלל אבל בבעיא דידן הוא פושע לענין שוורים כי מרעי[ט] (לגבי) גמלים לכיסוי ולכך יש להועיל שם המגו להחשב פושע לענין שוורים אף לענין התלעה ונראה לר"י דכסהו שלא כראוי לגמלים אייר בכה"ג שמיד שהגמלים עוברים נפחת מתחיתן הכיסוי דהשתא ליכא פשיעה בשוורים כלל ומתחילתו וסופו באונס דאי לא אתו גמלים לאוי הוא לשוורים ואי אתו גמלים נפחת מכל וכל וחזו שוורים פקחים[י] ומזהרים ולא נפלי ומ"מ מגו ודאי איכא ופשיר מיבעיא לן אי אמרי' מגו דהוי פושע לגמלים הוי פושע לשוורים בהתלעה ולפ"ז לא שייך תחילתו בפשיעה וסופו באונס דתחילתו וסופו באונס הוא[ט] וא"ת כיון שידע דשור דלאו פושע הוא[י] א"כ אמאי קמיבעיא ליה תפשוט ממתני' דתנן שור חש"ו חייב הא פקח פטור ולא אמרינן מגו[יא] וי"ל דס"ד השתא דכל השוורים בין שוטים בין פקחים פטורין ביום וחייבין בגילה ומתני' מיירי בגילה ומרש דנקט לרבותא דס"ד דחרש לא אמרינן לקמן דחרשותו גרמה לו ומהא דלא אמר מגו דהוי פושע בגילה הוי פושע ביום לא מצי למפשט מידי דלא דמיא כיון דבהיא שעתא הוא אונס ועוד אור"י דמצי למימר דשפיר ידע האמת דפקח פטור וחרש חייב ונהי דלא אמר התם מגו משום דחשיב לפקח כמזיק עצמו וכמתכוין להפיל את עצמו לבור והתורה לא חייבה בתקלת הבור אבל כשאין לו לעיין ולילך אבל כשנפל ע"י התלעה אז יש להתחייב ע"י מגו כיון דלא שייך ביה טעמא דאיבעי ליה לעיוני ובמסקנא כשפושט הש"ס אין חוטש בזה החילוק וא"ת[יב] אמאי נקט בעיא שלו בשכיחי גמלים אפילו לא שכיחי גמלים כלל יכול לשאול לענין גמלים עצמן חשיב פושע וחייב עליו אם היו נופלים אפילו לא שכיחי כדמוכח בבעיא קמייתא וי"ל דבלא שכיחי או אפילו אתיין לפרקים פשיטא דלא אמרינן מגו[יג] כיון דלא שכיחי ביה חיובא דגמלים:

שמואל

ולא כראוי לגמלים. ואתו גמלים ואתרעוה: הכי הוא דאיבעיא לן כו' ושכיחי גמלים. ומיהו גמלים לא אתרעוה אלא מתוכו התליע ועבר עליו שור ונפחתם: **אבעי לך למיזל.** תדיר ולמנקש עילויה ברגליך בכח ולבדוק שלא התליע: **ואי דשכיחי גמלים.** ואתו ואתרעוה פשיטא פושע הוא: **שור חרש.** שור שהוא חרש או שור שהוא מהלך בגילה אפילו הוא פקח חייב: **פקח.** ונפל לתוכו ביום פטור [ג] (הא פקח) דאיבעי לעיוני ומיזל: [ד] **נפניו ממש.** על פניו נפל ומת מן ההבל: וזה

ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים אמאי פטור פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים פשיטא אנום הוא אלא לאו דאתיין לפרקים ואתו גמלים וארעוה ואתו שוורים ונפלו ביה וקתני פטור אלמא כיון דהשתא ליכא אנום הוא אמרי לא לעולם כראוי לשוורים וכראוי לגמלים ודקא קשיא א"ר יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו ת"ש לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילימא לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים פשיטא צריכא למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים היכי דמי אי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנום הוא אלא לאו דאתיין לפרקים ואתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו ביה וקתני חייב אלמא כיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה [ה] לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים ודקא קשיא לך פושע הוא איידי דנסיב רישא כסהו כראוי נסיב סיפא נמי לא כסהו כראוי איכא דאמרי [א]הא נמי ודאי לא איבעיא לן דכיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה כי איבעי לן הכי הוא דאיבעיא לן כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני גמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו מי אמרינן מגו דהוי פושע אצל גמלים הוי פושע נמי לענין התלעה או דלמא לא אמרינן מגו ת"ש כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואתמר עלה אמר רבי יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו היכי דמי אילימא כראוי לשוורים וכראוי לגמלים והתליע מתוכו פשיטא דפטור מאי הוה ליה למעבד אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו וקתני פטור אלמא לא אמרינן מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה לא לעולם כראוי לגמלים וכראוי לשוורים והתליע מתוכו ודקא קשיא לך כי התליע מאי הוה ליה למעבד מהו דתימא איבעי ליה למיזל ומנקש עליה קמ"ל ת"ש לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילימא לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים וצריכא למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנום הוא אלא לאו דשכיחי גמלים והתליע מתוכו וקתני חייב אלמא אמרינן מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה אמרי לא [ו] לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים ואתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו ביה ודקא קשיא לך פשיטא פושע הוא איידי דנסיב רישא כסהו כראוי נסיב סיפא נמי לא כסהו ת"ש [ז]נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן סומא ומהלך בלילה חייב [ח]פקח ומהלך ביום פטור ואמאי נימא מדהוי פושע לענין חרש הוי נמי פושע לענין פקח אלא לאו שמע מיניה [ט]לא אמרינן מגו שמע מיניה: נפל לפניו כו': אמר רב לפניו [י]לפניו ממש לאחריו אחריו ממש וזה

מסורת הש"ס

א) נקמן נד:, ב) ל"ל פניו ר"ש"ל, ג) רש"ל מ"ז, ד) ל"ל פניו. רש"ל, ה) רש"ל, ו) ר"מ מ"ז,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה (לעולם כראוי לשורים וכו' פושע הוא) אדעתיה דנסיב רישא וכו' איכא דאמרי (הא נמי ודאי וכו' כי איבעי לן) תפ"מ וג"כ ס"א לעולם לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ודקא קשיא לך כו': (ב) שם לענין התלעה אמרי (לא לעולם כראוי וכו' פושע הוא) תפ"מ וג"כ ס"א לא כראוי לשוורים ולא כראוי וכו': (ג) תוס' ד"ה ומכימו וכו' וחזו שוורים פקחים ומזדהרי ולא נפלי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ומכימו כו' ועוד דבלא"ה מפרש כו'. נ"ע עיין תוס' דב"מ עמ ע"א ד"ה סומכה כו' וי"ל כו' וכ"א פירש כו':

מוסף תוס'

א. שהיה רוצה לפשוט פטור. כ"פ. ב. בסיפא. כ"פ. ג. כגון זוזי דאותבינהו בצריפא דאורבני, דאע"ג דלגבי גנבי הוה אונס כיון דאותבינהו בצריפא דאורבני והוי פשיעה לגבי נורא ומחמת אותה פשיעה בא אונס הגניבה חייב. רשב"א. שאם היה מצניעם תחת הקרקע כדשמואל לא היו נגנבים. תוס' ב"מ עמ ע"א ד"ה סומכה. ד. ואביי דפליג התם וחייב, היינו משום דס"ל דאונס זה מחמת הפשיעה בא, דאורא דאגם קטליה. רשב"א. ועי' להלן בתוס'. ה. לענין גנבי. תוס' ב"מ עס. ו. לענין ארי. תוס' ב"מ עס. ז. ריש לדחות ראיתו דלמ"ד חייב נמי סמך אהאי טעמא דקאמר בסוף דהבלא דאגמא קטלה. תוס' ב"מ עס. ח. דשמא אם היה שם היה מוליכן למרעה אחר קודם ביאת הארי כו', או שמא אם היה שם הארי היה ירא לבוא שם, או היה מקיים ביה גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך. תוס' ב"מ עס. ט. לענין שוורים. כ"פ. י. מהאי טעמא. כ"פ. יא. דליכא למימר דההוא שור דמתניתין ה"ה פקח חייב וחש"ו דנקט לרבותא דס"ד חרשותו גרם לו כו', דהא ידע דפקח ביום פטור. כ"פ. ועי' מהרש"ל. יב. לפירוש זה. כ"פ. יג. אע"ג דפשע לגמלים. כ"פ.

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פי"ב מהל' מזקי ממון הלכה ד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' מי סעיף כג:
עו ב ג מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף יט:
עז ד מיי' שם הלכה ה וע' בהגהות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף כד:

מוסף רש"י

נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן סומא. שור שהוא חרש או שוטה או קטן או סומא, או מהלך בדרך בלילה ואפילו הוא פקח (לקמן נד:).

רבינו חננאל

[ערוך]: מהו דתימא איבעי ליה לנקושי עליה קא משמע לן. פירוש לדפוק.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

וזה וזה בבור. ואפילו הכי אשמועינן מתניתין דפטור הואיל ולא מהבלא מית אלא מחבטא וקרקע עולם דבני הי"ר הזיקתו: **רבה אמר הכא במאי עסקינן.** דקתני לאחריו חייב: **במתהפך דנפל על אפיה.** בריאה ומקמי דמטא לקרקעיתא נתהפך ונפל על גביה: **דאתני ביה.** הבלא שנכנס בו בתחילת נפילתו והועילה בו להמית היא המיתתו: **הכא בנזקי בור בשור.** שהשור נכנס לתוך בעה"ב שלא ברשות ולא הפקיר לא רשותו ולא בורו ונפל לבור והבמים את מיניו: **דרך נפילה.** על פניו משמע דרוב בהמות הנופלין בעומק על פניהם נופלים: **נפל לפניו מקול הכרייה חייב ואמאי נימא גרם ליה.** וכורה פטור הוא דגרמא בעלמא הוא [ו] (ואפילו הכורה בעל הבור איכא למיפטריה מהאי טעמא דכיון דמשום גרמא נפל אשמלנא דקול הכורה והוה גרמא בעלמא דפטור ע"א) וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכירו וכגון שהיתה בור כרויה ועומדת קודם לכן דאי האי כרייה הוי כורה חייב דאין שליח לדבר עבירה לאסור לקלקל רה"ר: **בעל הבור הזיקא עביד.** כלומר בתוך שלו נמצא המזק וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מכורה דקול גרמא בעלמא הוא משתלם מיניה דבעל הבור: **בעל הבור פטור.** בין שהשור הניזק שוטה בין שהוא פקח דאמר ליה בעל הבור אי לאו תורך לא נפל ואהאי דחיפה מעשה בידיים הוא ולא גרמא: **רבי נתן אומר בעל הבור משלם מחצה.** שהרי בין שניהם המיתוהו. אפי' הוי שור הניזק פיקח חייב דליכא למימר אבעי לך עיוני ומיזל דהא מבירו דחפו: **הא נחס.** בעל השור משלם רביע וטעמא מפרש לקמיה: **הא במועד.** דמיחייב נ"ש דכל חד משלם מחצה ממה נפשך אי תרוייהו כוליה הזיקא עביד דעל ידי חד מינייהו מיית השתא דעבדי תרוייהו משלם כל חד פלגא אי כל חד וחד פלגא הזיקא עביד מאי דעבד משלם דהא מועד הוא: **אי קסבר האי כוליה הזיקא עבד.** הואיל דבלאו בור נמי מיית הוי כאילו המיתו כולו וכן גבי בור הואיל ובלאו מכת נגיחות השור הוי מיית כאילו המיתו כולו ומשום הכי מחמיר ג' חלקים על בעל הבור: **האי משלם פלגא והאי פלגא.** כיון דבעל השור נמי כוליה הזיקא עבד ושור תם משלם חצי נזק שהוא עושה: **ואי קסבר.** הואיל ושניהם עשאוה יחד האי פלגא עבד והאי פלגא עבד ומשום הכי שור רביע הוא דמשלם דהא תם הוא ופלגא מאי דעבד משלם: **ובעל השור.** תם הוא לשלם רביע ובעל הבור דמועד הוא לשלם פלגא ואידך מפסיד ניזק: **רבי נתן אב בית דין.** במסכת הוריות בסופה [דף יג.]: **שותפותאי מאי אהניא לי.** בלאו שותפות נמי פלגא הוא דמשלמנא וכיון דבעל הבור נמי כוליה הזיקא עביד משלם ג' חלקים: **אם קטלניה.** בתוך שלך מצלתי: **מאי דאיים לי רו'.** אבל רבנן בתר מעיקרא אזלי וסברי דבעל השור כולה הזיקא עבד הלכך במועד בעל השור משלם כוליה ובתם בעל השור משלם פלגא ופלגא מפסיד וגבי מתניתין נמי בתר כורה אזלינן ושניהם פטורין: **הניח אבן.** בור כרויה ואדם אחר בא והניח אבן על שפתה: **נאנו למחלוקת רו'.** לרבנן בעל האבן חייב דהוא גרם כל הנפילה ומשום גרמא בנזקין ליכא למיפטריה [ז] לאבן נמי היינו בור והזיקא בידים הוא כדתניא בפ"ג (דף כח:) הא מה דומה לזה אבנו וסכינו רו' ולרבי נתן בין שניהם משלמי: ה"ג

שמואל לטעמיה דאמר להבלו וכ"ש להבטו. ואי"ת דלמא הכרייה גרם לו ליפול וגם נחבט בקרקע עולם בהא הוה פטור וי"ל דשפיר הוי לטעמיה [א] דאשכחן דמחייב בחבטה כשנחבט על ידי מעשיו [ב]:

בעל השור חייב. פי' מתלה [ג] ובעל הבור פטור לגמרי גזירת הכתוב מונפל שמה שור או חמור [ד] מעצמו ולא שיפילוהו אחרים כדפרישית פרק קמא (דף יג. ושם) [ו] [ה]:

ובעל הבור משלם מחצה. בשוטה או מהלך בגילה קאמר דאי בפקח ביום הא תניא לעיל דפטור וכי תימא ה"מ כשנופל מעצמו אבל הפילוהו אחרים חייב א"כ כשנופל נמי מעצמו ליחייב דתחילתו בפשיעה פן יפול ע"י שוורים וסופו באונס חייב אלא על כרחיך שור פקח נשמר יפה [ח] ומרחק כל כך מן הבור שאין שוורים אחרים יכולין להפילו בתוכו: **לעולם** קסבר האי פלגא נזקא בו' אנא תוראי בבירך אשכחיתיה. וא"ת כיון דפלגא נזקא עבד מה סברא היא זו דמשום דאשכחיה בבור משלם יותר ממה שהזיק והיה רוצה ר"י לפרש דה"ק אאי פלגא הזיקא עביד בעלמא כגון בשני שוורים שהזיקו אבל הכא בשור שדחף חבירו לבור הבור כוליה הזיקא עבד כדאמר אם קטלתיה דבבירך אשכחיתי' ולכך מאי דלית לי לאשתלומי מיניה משתלמנא מינך וחזר בו ר"י מפירוש זה דא"כ מועד לר' נתן אמאי משלם מחצה כי היכי דמהני שותפות לבור שאין הבור משלם אלא חצי ממה שהזיק כמו כן יועיל שותפות הבור לשור ולא ישלם השור מחצה ובתם נמי איכא להקשות אמאי משלם רביע [ו] ע"כ נראה דבור נמי פלגא נזקא עבד ומשום שגמר ההיזק ודומה כמי שעשאו כולו אמרינן כי ליכא לאשתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור:

שור

שמואל לטעמיה דאמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ושמואל אמר [א] בבור בין מלפניו בין מלאחריו חייב שמואל לטעמיה דאמר להבלו וכל שכן לחבטו אלא היכי דמי לאחריו מקול הכרייה דפטור [ב] כגון דנתקל בבור ונפל לאחורי הבור חוץ לבור איתיביה בבור בין לפניו בין לאחריו חייב תיובתא דרב אמר רב חסדא מודה רב בבור ברשותו דחייב משום דאמר ליה ממה נפשך אי בהבלא מית הבלא דידך הוא אי בחבטא מית חבטא דידך הוא רבה אמר הכא במאי עסקינן במתהפך דנפל אאפיה ואתהפיך ונפל אגביה דהבלא דאהני ביה אהני ביה רב יוסף אמר הכא בנזקי בור בשור עסקינן מאי ניהו שהבאיש את מימיו דלא שנא לפניו ולא שנא לאחריו מיחייב תני רב חנניה לסיועי לרב ונפל עד שיפול דרך נפילה מכאן אמרו נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור וזה וזה בבור אמר מר נפל לפניו מקול הכרייה חייב ואמאי נימא כורה גרם ליה אמר רב שימי בר אשי הא מני רבי נתן היא דאמר [ג] בעל הבור הזיקא קא עביד [ד] וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור [ה] רבי נתן אומר [ו] בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה והתניא רבי נתן אומר [ז] בעל הבור משלם ג' חלקים ובעל השור רביע לא קשיא [ח] הא בתם הא במועד ובתם מאי קסבר אי קסבר האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד האי משלם פלגא והאי משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד בעל הבור משלם פלגא ובעל השור רביע ואידך ריבעא מפסיד אמר רבא [ט] רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא לעולם קסבר האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד ודקא קשיא לך לשלם האי פלגא והאי פלגא משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור שותפותאי מאי אהניא לי איבעית אימא לעולם קסבר האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא ובעל השור משלם רביע ואידך ריבעא נפסיד [י] משום [יא] דאמר ליה בעל השור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחיתיה את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא ממך: אמר רבא [יב] הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל בבור באנו למחלוקת [יג] ר' נתן ורבנן פשיטא מהו דתימא התם הוא דאמר בעל הבור לבעל השור אי לאו בירא דידי תורא דידך הוה קטיל ליה אבל הכא מצי א"ל בעל אבן לבעל הבור אי לאו בירא דידך אבנא דידי מאי הוה עבדא אי הוה מיתקל בה הוה נפל וקאי קמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הוה נפיל לבירא איתמר

שור

מסורת הש"ס

א) לעיל נ: מד., ב) [לעיל יג.], ג) [לעיל כמ:], ד) [לעיל נט. ב"מ קיח:], ה) [לעיל יג.], ו) רש"ל מ"ז, ז) [ד"ה לא].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכעל וכו' יפה ומתרחק כל כך:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה באנו למחלוקת וכו' דאבן נמי היינו בור. עיין לעיל דף כח ע"ב תוס' ד"ה ועיקר:

מוסף תוס'

א. היינו לענין זה. הרא"ש בשיטמ"ק. ב. אבל מילתיה דשמואל הכא אתא לאוסופי אע"פ שנפל מקול הכרייה. הרא"ש בשיטמ"ק. ג. דהיינו במועד מחצה ובתם רביע כמו לרבי נתן. ר"ש. דאי הוו פליגי רבנן ורבי נתן בתשלומי השור הוה להו לפרש ומדלא פירשו ש"מ דמודו לר"נ בהא. תוס' לעיל יג ע"א ד"ה לא. ד. שלא חייב הכתוב בור אלא היכא דנפל. תוס' שם. ה. אבל רש"י ז"ל פירש כאן בעל השור חייב בכל ובעל הבור פטור מהכל, דלדעת רבנן בתר קמא אזלינן והוא הוא דעביד כל הזיקא. רשב"ם. ועי' מהר"ם. ו. והלא בההוא פלגא נזקא דקעביד, הבור הוה שותף עמו כיון דבעל הבור כוליה נזקא קעביד, אבל השור לא היה שותף עם הבור באידך פלגא נזקא, דהא לא עביד רק פלגא נזקא כדקאמר הש"ס. ר"ש. ועי' מהר"ם.

עין משפט נר מצוה

עח א ב ג ד מיי' פי"ב מהלכות נ"מ הלכה יא סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לא ועי' במ"מ והסגות:

עט ה ו ז ח מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף לב:

פ ט י מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף לג:

מוסף רש"י

להבלו ולא לחבטו. משום דעבד ליה הכל בבור ולא משום חבטו (לעיל ג:). **רבי נתן דיינא הוא.** אע"ל היה כדאמרינן בהוריות בפ' בתרא (ב"מ קיז:). דאמר ליה בעל השור. ההכוא, לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחיתיה. מת, אלכך כל המק עליו, מה לאיתי לי לאשתלומי מבעל השור משתלמנא, אם תם הוא משלם רביע, ואפילו הזיקו הוא לבדו לא היה משלם אלא חצי נזק ובכאן שיש אחר עמו ישלם רביע, והאמר משתלמנא מינך (לעיל יג).

רבינו חננאל

אמר רב חסדא מודה רב בבור ברשותו כו'. פירש רבי חננאל דצוק"ל בבגן שהכניס שורו בחצר חבירו ברשותו ונפל לבור. דאמר לי' בעל השור מה נפשך כו'. **תני רב חנינה לסיועי לרב.** קי"ל כרב. (ד)[ו]הני כולהו משנינא אליבא דרב, ותני נמי רב חנינא לסיועיה, הילכתא כוותיה דרב בהא. **נימא כורה גרם.** פי' הכורה הזה אינו כורה בתוך הבור, אלא במקום אחר הוא כורה ומכח הכורה נבעת השור ונפל, וכתב דהכורה פטור משום דיכול לומר אנא ברשות קא עבידנא. [ו]הילכתא כר' נתן, דאוקמינא מתני' כוותיה, (ופריך) [ופירק] רבא, ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו. פירש רב יהודאי גאון דהיינו שור בכור דלא פריק ליה ולפי שאין לו פדיון אעפ״י שהיינו להיות נשחט במדינה ונאכל לכהנים במומו כלבי דאפילו להאכילו לנכריים מתיר ר׳ עקיבא בבכורות (דף לב:) מטעם דאיתקש לגבי ואיל אפי׳ הכי לא חשיב במיין ממון הדיוט ושור דעהו וכן כל פסולי המוקדשים שלא נפדו אבל במוקדשין שנפדו ליכא לאוקמי דשור דעהו מקרו אע״פ שאסורים בגיזה ועבודה דהא לקמן בשמעתין ממייתינן שור הדיוט שהמית שור פסולי המוקדשין ובור נמי הוה מחייבינן אי לאו משום דכתיב והמת יהיה לו[ג]

הא כרבנן הא כר׳ נתן. [א]וקמ״ל דאפי׳ בשני שוורים יהיה הדין כמו בשור ובור אע״ג דבשור ובור לר׳ נתן שייך טפי למימר כי ליכא לאשתלומי משור משתלם מבור מטעם דאמר אנא מוראי בביכך אשכחיתיה את קטלתיה ובשור ושור ליכא למימר הכי ולרבנן הא קמ״ל דלא תימא דוקא בשור ובור אמרינן הכי דכי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור דהיינו משום דבור עושה עיקר המעשה ואיהו קטל בהכנייה לכך לא נטיל חיובו על השור אע״ג דליכא לאשתלומי מיניה אבל בשור ושור שאין בזה עיקר הזיק יותר מבזה הוה אמינא דאפילו לרבנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ואדאה לר״י דאבי ורבינא ס״ל האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד דאי ס״ל פלגא נזקא עבד למה יאמר רבי נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי הא לא שייך הכא טעמא דאנא מוראי ולא קאמר הא והא כרבי נתן הא כמ״ד פלגא נזקא עבד והא כמאן דאמר כולה נזקא עבד משום דגרמא לו לגמרא טעם ראשון שאמר רבא עיקר דהא כולה נזקא עבד ולהכי מוקי כולהו כוותיה:

שור ואדם שדחפו לבור. [ה] לא שדחף אדם בכוונה דא״כ בעל הבור אמאי מחייב דאטו אם ישים אדם טליתו של חבירו באש של חבירו וכי יתחייב בעל האש[ב] ואם תאמר אי שלא בכוונה אמאי יתחייב בבושת ויש לומר כגון שידע האדם בשעת[ו] נפילת חבירו[ז] ואשיב בכוונה מדי דהוה אנתהפך דסוף פ״ב (לעיל ד׳ מ.): **לענין** כופר ושלשים של עבד שור חייב. וא״ת והא שור פטור ממיתה כיון שהוא ואדם דחפו דהוי כמו (לעיל י:) הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דבבא אחת דברי הכל פטור[ד] וכיון דלא מיחייב מיתה לא מיחייב כופר דלעיל בפ׳ ד׳ וה׳ (ד׳ מג. ושם) משמע דרבא ס״ל כרבה דאמר דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר דאמר בהדיא דשלא בכוונה משלם דמים ונראה דלא אייתי כשדחפוהו שיעשה בבת אחת אלא כל אחד בפני עצמו: **לענין** כלים ושור פסולי המוקדשין. כשנפלו מיירי דאי לא נפדו אדם ושור נמי פטורין מדכתיב רעהו תימה דבבור אמאי פטור כיון שנפדו והא הוי המיתה שלו למ״ד פודין הקדשים להאכילן לכלבים ואי הוה מיירי בשלא נפדו אימא שלא יכולים לפדותו לאחר מיתה דבעינן העמדה והערכה ואפילו למ״ד אין פודין קשה דמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף כט:) דהיינו דווקא להאכילן לכלבים אבל להסיקן תחת תבשילו פודין לכ״ע בשמעתתא דאוכל חמץ של הקדש במועד מעל ומסיק רב אשי לכ״ע אין פודין כו׳ ודכ״ע דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ובפלוגתא דר׳ יוסי הגלילי ורבנן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו אי לעורך הנאה אחרת וכן פי׳ שם הקונטר׳ ואין לתמוה מ״ש אכילת כלב משאר הנאות דלמא כיון דמיעטיה מואכלת ולא לכלביך ליתא לן למעוטי אלא כיולא בה אכילה ומיהו אליבא דרב יוסף דמפרש התם לעולם בפודין הקדשים להאכילן לכלבים קמפלגי ל״ל ודאי דאין חילוק בין אכילת כלב לשאר הנאות ושמא רבא כרב יוסף ס״ל: **נפקא** ליה מוהמת יהיה לו דשור. ואע״ג דלא יליפין שור מבור לפטור היכא שאין המיתה שלו מ״מ יליפין בור משור לבעלים מטפלים בנבילה דג׳ קראי כתיבי בפ״ק (דף י:): **איפוך אנא**. וא״ת אם כן רעהו דכתב רחמנא למה לי לאפוקי הקדש[ד] וי״ל דאצטריך להקדש שנגח הדיוטו אך קשה דמשור אינ נפקא[ז]: אלא

[א] ישור ושור פסולי המוקדשין שנגחו [ב] (מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה) אביי אמר [ג] משלם ח״נ [ד] רבינא אמר משלם רביע נזק הא והא בתם הא כרבנן והא [ה] כרבי נתן איבעית אימא הא והא כרבנן הא בתם הא במועד איכא דאמרי אביי אמר ח״נ רבינא אמר כוליה נזק הא והא במועד הא כרבנן והא כר׳ נתן איבעית אימא הא והא כרבי נתן הא במועד והא בתם אמר רבא [ד] שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין [ה] לענין ארבעה דברים [ו] ודמי ולדות אדם חייב ושור ובור פטור [ז] לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב אדם ובור פטורים [ח] לענין כלים [ט] ושור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא [י] אמר קרא [יא] והמת יהיה לו במי שהמת שלו [יב] יצא זה שאין המת שלו למימרא דפשיטא ליה לרבא והא מיבעיא בעי ליה לרבא דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור מהו האי והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו או דילמא והמת יהיה לו [יג] לבעלים מטפלין בנבילה הוא דאתא בתר דביא הדר פשטה אלא בעלים מטפלין בנבילה מנא ליה נפקא ליה מן והמת יהיה לו דשור מאי חזית דוהמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דבור מפקת ליה למי שהמת שלו איפוך אנא מסתברא פטור גבי בור הואיל ופטר בו את הכלים אדרבה פטור גבי שור שכן פטר בו חצי נזק כוליה נזק מיהת לא אשכחן: נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו כו׳: מתניתין דלא כר׳ יהודה דתניא [יד] ר״י מחייב על נזקי כלים בבור מאי טעמא דרבנן דאמר קרא [טו] ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים ורבי יהודה או לרבות את הכלים ורבנן

[ג] (ה״ג מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה. בכור בעל מום שאין בר פדיון דכיון דלאו בר פדיון הוא לא נפק מקדושה קמייתא הלכך שור הקדש קרינא ביה ואע״פ שהכהן אוכלו לא קרינא ביה שור רעהו [שמות כא] דמשלחן גבוה קזבו. והאי דנקט פסולי המוקדשים ולא נקט שור ושור הקדש שנגחו רבותא אשמעינן דאף לבכור בעל מום פטור הואיל ולא נפדה אבל פסולי המוקדשין שנפדו חייב לשלם אם נגחו דשור רעהו קרינא ביה מדאמר לקמן בשמעתין דשור הדיוט שנגח לשור פסולי המוקדשין חייב אלמא שור רעהו הוי): **שור הדיוט ושור פסולי המוקדשים שנגחו.** כין שניהם שור: **אביי אמר ח״נ משלם.** בעל השור והשאר מפסיד הניזק. ובתם מוקמינן לה וכדרבי נתן דאמר [ע״ב] מה דלית ליה לאשתלומי מהאי לשתלם מהאי והוי כמי שאין לו שותף ומשלם ח״נ כדינו: **רבינא.** רביע נזק הואיל ויש לו שותף וזה שאינו יכול להשתלם מן הקדשים יפסיד: **ואיבעיא אימא.** תרוייהו כרבנן ולא פליגי: **בתם.** רביע נזק הואיל ויש לו שותף ומועד חצי נזק והשאר יפסיד: **שור ואדם שדחפו.** דבר אחד לבור ונמצאו שלשתן שותפין בנזק השור והבור והאדם: **לענין נזקין.** כגון אם דחפו שם אדם ובור וחזק משלמין בין כולן פחת דמיו דכולן חייבין בנזקי אדם דהא דקיימא לן לגבי בור שור ולא אדם בקטלא קיימא לן כגון אם נפל לתוכו עבד ומת אבל בנזקין חייב וכרבי נתן היא דלא חזיא בתר דחיפה לחודה: **ארבעה דברים.** שהן לבד ממזק: **אדם.** שדחפו חייב אבל השור והבור פטורים דקיימא לן (לעיל ד׳ טו.) אינם בעמיתו[ט] ולא שור בעמיתו וכן בדמי ולדות אנשים כתיבי[י] [יא] (גבי ולדות) ולא שוורים: **לענין כופר.** אם מת: **שור חייב.** כדינו ובמועד: **אדם ובור פטורין.** אדם דהא בר קטלא הוא ואי נמי לא אתרו ביה פטור מדתנא דבי חזקיה בהמניח את הכד (לעיל לה.) ובור דכתיב שור ולא אדם: **ושור פסולי המוקדשין.** אם דחפו לתוכו שור פסולי המוקדשין שנפדה דקרינא ביה שור רעהו אחר שפדאה: **מאי טעמא.** בור פטור: **דכתיב והמת יהיה לו.** גבי בור: **מי שהמת שלו.** שיכול למכור הנבילה יצא זו שאף על פי שנפדה טעון קבורה דאמרינן גבי פסולי המוקדשין שנפדו במקם בכורות בפ׳ שני (ד׳ טו.) מזבח [דברים יב] ולא גיזה כשר [שם] ולא חלב ואכלת [שם] ולא לכלביך מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: **לבעלים מטפלין בנבילה.** כדאמרינן בפ״ק (ד׳ י:) והמת יהיה לו לגיזק אתה אומר לגיזק כו׳: **ומאי חזיא דהאי והמת יהיה לו דשור מפקא ליה לבעלים מטפלין בנבילה.** ומחיינת ליה אגניחת פסולי המוקדשין: **איפוך אנא.** ואוקימנא חיובא דפסולי המוקדשין אבור: **שור ולא אדם.** מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעוטי אתא. ולקמיה [נד.] פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן: לאחלק

[ד] רש״ל מ״ז, [ה] [ע״י תוס׳ לעיל יב: ד״ה ותם אינה וכו׳ גרסי רבא], [ו] [לעיל נד, נד.], [ז] [ע״י תוס׳ זבחים עא: ד״ה וכמיפה], [ח] [לעיל י: וש״נ], [ט] לעיל ה: וש״נ, [י] רש״ל מ״ז וכ׳ דגם מתוספות משמע שרב יהודאי פירש כן ולא רש״י וכ׳ מהרא״ש מ״ש ברש״י ה״נ ר״ל הלכות גדולות בא לומר שכן נמצא בהלכות גדולות שהבר רב יהודאי גאון ומ״מ נראה שהיו מלשון רש״י שהרי כתב לעיל [דף נא. ד״ה שור] בפשיטות דלא כוותיה וכאן לא הזכיר שחולק עליו אלא שתלמיד אחד כתבו בגליון, [יא] [ויקרא כד], [יב] [שמות כא], [יג] רש״ל מ״ז, [יד] [ע״י תוס׳ לעיל יב: ד״ה ותם], [טו] [ע״ע לעיל ו. תוס׳ ד״ה לאתויי],

מוסף רש״י

במי שהמת שלו. מי שלאו לו להתמיל נבילתו לבלבים, יצא זה כו׳ (לעיל נא.). **לבעלים מטפלין בנבילה.** כלומר נוטלין את הנבילה (לעיל י:) שמתן לו הנבילה של בהמתו שמתה על ידי זה שהזיקה לו ועליה מוסיף ומשלם למיהן (ב״מ צז.).

מוסף תוס׳

א. תימא דליפלגו בשור ובור בפלוגתא דר׳ נתן ורבנן, דמאי קמ״ל בשור ושור טפי מבשור ובור. וי״ל, ר״פ. ב. [אלא] צריך לומר דמיירי אדם בלא כוונה, דכיון דאין [דוחף] בכוונה כלל חייב בעל הבור כמו האדם. תוס׳ לעיל ו ע״א ד״ה לאתויי. והאי דנקט אדם ושור, אדם דומיא דשור, מה שור בלא דעת אף אדם נמי שלא מדעת. תוס׳ ר״ל. והא דאמר לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב, צריך לומר דהיינו דוקא בכוונה אע״ג דלא הוי דומיא דאדם, דבשלא בכוונה ליכא כופר ושלשים של עבד כדאיתא בשילהי שור שנגח דר״ה [לעיל מג ע״א]. תוס׳ שם. ג. שקודם שהגיע הנופל ליפול לבור הבין הדוחף וישר בענינו שיפול. רבינו יעקיב בשיטמ״ק. ועי׳ ר״פ. ד. כמיתת בעלים כך מיתת השור. ר״פ. ה. לענין מיטפלין בנבילה. ר״פ. ו. תיפוק ליה שאין המיתה שלו. ר״פ. ז. דמשמע שור איש ולא שור הקדש. ר״פ.

מסורת הש״ס

[א] רש״ל מ״ז, [ב] [ע״י תוס׳ לעיל יב: ד״ה ותם אינה וכו׳ גרסי רבא], [ג] [לעיל נד, נד.], [ד] [ע״י תוס׳ זבחים עא: ד״ה וכמיפה], [ה] [לעיל י: וש״נ], [ו] לעיל ה: וש״נ, [ז] רש״ל מ״ז וכ׳ דגם מתוספות משמע שרב יהודאי פירש כן ולא רש״י וכ׳ מהרא״ש מ״ש ברש״י ה״נ ר״ל הלכות גדולות בא לומר שכן נמצא בהלכות גדולות שהבר רב יהודאי גאון ומ״מ נראה שהיו מלשון רש״י שהרי כתב לעיל [דף נא. ד״ה שור] בפשיטות דלא כוותיה וכאן לא הזכיר שחולק עליו אלא שתלמיד אחד כתבו בגליון, [ח] [ויקרא כד], [ט] [שמות כא], [י] רש״ל מ״ז, [יא] [ע״י תוס׳ לעיל יב: ד״ה ותם], [יב] [ע״ע לעיל ו. תוס׳ ד״ה לאתויי],

תורה אור השלם

1. בְּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לד
2. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה שור ואדם וכו׳ לא שדחף אדם. עיין לעיל ד׳ ו ע״ב תוס׳ ד״ה לאתויי:

רבינו חננאל

אמר רבא שור ושור פסולי המוקדשין. פיר׳, שור פסולי המוקדשין שלא נפדו. [ו]מדמקשי ומפרקי אליביה, שמע מינה דהילכתא כוותיה בהאי.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לחלק. דלא תימא אינו חייב עד שיפול שם שור וחמור ביחד: **ונפל.** לשון יחיד: **ונפל עובדא משמע.** [ד]כמו ועשה בגלגל ואהליאב [שמות לו) וכא האות והמופת (דברים יג) וכא אחרי ואת הדוב (שמואל ב יז): **מידי אחריגא לא.** ושאר מילי מגלן: **אף כל בעלי חייס.** לרבנן קמתרץ לה ולר' יהודה אתא לו ורבי אף שאר מטלטלין: עופות אין מטומאין במגע ובמשא: **א"כ.** דלא רבי אלא מאי דדמי ליה לפרטא משני לדידן: **לכתוב רחמנא חד פרט.** לו שור לו חמור ודרשינן כל כעין הפרט ומדכתב אידך אם אינו עניין לדבר שנבלתו מטומאה הא אתי בכללא מנהו עניין לעופות דדמו לפרטא כחד לד דהוה בעלי חיים ואיכא למפרך השתא דתרוייהו לריכי מהיכא ממעטו אדם אלא מהך מלתא דעופות מקשי ואזיל עד דמפיק ליה מכוליה טעמא: **שאין קדוש בכלורה לא.** כגון סוסים וגמלים כתב רחמנא שור דלא איפטריכא הא מכלל אתי לרבוי אפי' סוסים וגמלים הואיל ודמו לפרטא משני לדידן בעלי חיים ובכלתן מטומא אבל עופות דלא דמו אלא כחד לד לא: **אלא.** לא תימא חזר וכלל למדרשיה בכלל ופרט וכלל אלא אימא אמר קרא והמת יהיה לו כו': **כלים בני מיפה נינהו.** בתמיה ול"ל קרא למעטינהו לרבנן ורבי יהודה היכי מצי לרבויינהו הא לא קריגן בהו והמת יהיה לו: **שבירפן זו היא מיפה.** הלכך לרבנן אתא חמור למעוטינהו הואיל ולאו מיתה ממש היא ושור למעוטי אדם שאינו מין בהמה ואי כתב רחמנא חד הוה אמינא דכי קא ממעט בעלי חיים דכווותיה קא ממעט להכי איפטריך חמור ולרבי יהודה לו לרבויי כלים אתא אף ע"ג דלאו בני מיתה נינהו ממש ושור למעוטי אדם בעלי חיים דכווותיה ולקמן פריך לר' יהודה חמור למה לי: **בחדפי.** חדשים: **שור פסולי המוקדשין.** שנפדה אין המיתה שלו דקיימא לן בבכורות בפרק ב' (דף טו.) גבי פסולי המוקדשין לאחר פדיונו תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך: **שור ולא אדם.** שאינו מין בהמה: **ושה דאבידה.** כיון דכתיב[1] לכל אבידת אחיך למה לי דכתב רחמנא חמור ושור ושה ושלמה ובפרק אלו מציאות[2] דרשינן להו לכולהו בר משה: **הא של פקח פטור.** בתמיה. היכא פטריה קרא: הא

או מבעי ליה לחלק. האי סוגיא כר' יאשיה דמצריך לו לחלק בכל דוכתין אבל לרבי יוחנן אין צריך לו לחלק ותימה א"כ סוגיא זו דלא כהלכתא דבפ' השואל (ב"מ דף לה.): מוקי אביי כרבי יאשיה ורבא כרבי יוחנן וקי"ל כרבא לגבי דאביי ובפ' אותו ואת בנו (חולין דף עח.): גבי פלוגתא דחוטשין לזרע האב משמע דמליא בפלוגתא דרבי יוחנן ור' יאשיה נמי יש לתמוה למה אין אנו פוסקין כמ"ד כר' יוחנן מכח מילתיה דרבא בפרק השואל: **הוה אמינא** קרב לגבי מזבח אין. תימה למה לא יליפין הכא שור שור משבת ובמסקנא נמי דמרבינן עופות מדכתיב ישיב לבעליו כל דאית ליה בעלים ל"ל נילף משור שור או חמור חמור משבת כמו חסימה ופריקה לקמן וממילא אמעיט אדם[א] דליכא למילף משבת כדאמרינן לקמן (ע"ב) גבי כלאים להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר[ב] וכן גבי תשלומי כפל והשבת אבידה מה צריך ריבוי לקמן נילף משבת ומיהו להפרשה הכי סיני ניחא דלא שייך למילף משבת דעדיין לא נאמרו עשרת הדברות וי"ל דבמקום ששייך לדרוש בכלל ופרט לא יליפינן שור שור משבת וכן כל הני דהוה דרשינן בכלל ופרט דתשלומי כפל דרשינן ליה בהדיא במרובה (לקמן דף פג.) אי לאו רבויא דכל וכן יש לפרש בהשבת אבידה אבל בכל אחריני י"ל דלא מדרשי בכלל ופרט וכלל: **קרב** לגבי מזבח. בפ"ק דקדושין (דף יח.) גבי הענקה דכתיב נאן גורן ויקב לא ממעט כל דבר שאין קרב לגבי מזבח משום דבכלל גורן הוי כמה דברים שאין קריבים לגבי מזבח אבל בפ"ק דחולין (דף כה:) ל"ע דכתיב כל מעשה עזיז תתחטאו דאמר עזיז למעוטי עופות ואמאי לא ממעטינן כל דבר שאין קרב לגבי מזבח ומיהו לההוא לישנא דאמר לקמן כל ריבויא הוא לא קשה מהתם: **בין** לרבי יהודה דמרבה כלים בני מיתה נינהו. וא"ת ומאי פריך כ"ש משום דלאו בני מיתה נינהו[ג] לריבי ריבויא לרבי יהודה וי"ל דלר' יהודה נמי הוה ממעט כלים מחמור אי לאו ריבויא ולהכי פריך בין לרבנן דממעטי להו כלים מחמור ובין לרבי יהודה דמרבה להו כלים מאו לאפוקי ממיעוט דחמור הא לאו בני מיתה נינהו: **בין** לרבנן בין לר' יהודה **כלים בני הבלא** נינהו. אפילו למאן דאית ליה בפ' המניח (לעיל דף טט.) דלרבי יהודה מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה פטור וא"כ לא מחייב רבי יהודה אלא בבור ברשותו ובבור ברשותו אצטריך שפיר למיפטר כלים בחבטה דחבטה דידיה הוא[ה] מ"מ פריך שפיר דבהיזק הבל משתעי קרא מדדרים רב ונפל עד שיפול דרך נפילה וחבטה היכא דהוי דידיה אתיא בק"ו ובהבל דמשתעי ביה קרא אית לן לאשכוחי ריבויא דכלים גר"ל ומיהו אין נראה שידלוש ר' יהודה אפילו לרב עד שיפול דרך נפילה דכיון דלא מחייב אלא בבור ברשותו אין לו לדורשו כמו ששמואל אין דורשו משום דבכל מקום שיתחייב בהבל מתחייב בחבטה: **חמור** דבור לר' יהודה בו'. והא דלא קאמר נמי גם לב"ה דברים הגחל קמא לקמן (דף לד.) [ו] דלא חשיב אלא הגך דדמו [ז] דהוו בעלי חיים הקשה הר"ר משה מפונטויז"א ואיתא דחמור אתא למעט שטרות ואור"י דלמאן דלא דאין דינא דגרמי אפי' הוא עצמו פטור ולמאן דדאין דינא דגרמי נמי לא מחייב אלא מדרבנן כדמוכח [ח] בפרק הכונס (לקמן דף סב.) דמיבעיא ליה אי עשו תקנת גגזל במסור או לא ואי דינא דגרמי דאורייתא למה לא עשו תקנת גגזל במסור כמו בגגזל[ט]: **שה דאבידה לדברי הכל קשיא.** וא"ת לגופיה אצטריך למהוי פרט וכלל ועשה כלל מוסיף על הפרט ואתרבו כל מילי דשור וחמור ושלמה אצטריך כל חד וחד למילתיה כדדרים בפ' אלו מציאות (ב"מ דף כו.) ואי לא שה דמייתר הוה משייר חד מיניהו לפרט וכלל ולא הוה דרשינן ביה מידי וי"ל דבכל מקום שיש פרט וכלל רגיל דרשו שמואל ליתן טעם למה לי לפרט כיון דאתרבי כל מילי ומפרש דשמא יש דברים שלא היה מתרבי מהכלל אם לא שקדמו פרט להיות כלל מוסיף עליו ולרבות כל דבר והכא קיים ליה לבעל הש"ס דמאבידה סתם הוה שמעינן שפיר כל אבידה כאילו יש פרט וכלל שאין למעט שום אבידה מבנין אב או מק"ו או בשום ענין וא"ל כאן פרט כדי שלא למעט מן הכלל שום דבר על ידי שום דין א"נ לכל אבידה כתיב והוי לכל ריבויא לרבות כל אבידה כאילו יש פרט וכלל אף על גב דדרשינן מיניה בע"ז (דף כו:) לרבות המומר מכל מקום איכא למדרש נמי כל אבידה דאתרוייהו קאי ריבויא אאבידה ואאחיך ומרבינן כל אבידה דכל אחד ואחד לאחיך:

או מבעי ליה לחלק ורבי יהודה לחלק מונפל נפקא ורבנן ונפל טובא משמע אימא ונפל בכלל שור וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור וחמור אין מידי אחרינא לא אמרי בעל הבור ישלם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתה מטמאה במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתה מטמאה במגע ובמשא [ט]אבל עופות לא א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב אי כתב שור הוה אמינא קרב לגבי מזבח אין שאינו קרב לגבי מזבח לא [ח] ואי כתב רחמנא חמור ה"א קדוש בבכורה אין שאין קדוש בבכורה לא אלא אמר קרא [1]והמת יהיה לו כל דבר מיתה בין לרבנן דקא ממעטי להו לכלים ובין לר' יהודה דקא מרבי להו לכלים כלים בני מיתה נינהו אמרי שבירתן זו היא מיתתן [2]ולרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו בין לרבנן בין לרבי יהודה כלים בני הבלא נינהו אמרי בחדתי דמיפקעי מהבלא האי והמת יהיה לו מבעי ליה לכדרבא [3]דאמר רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור שנאמר והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו אלא אמר קרא [1]כסף ישיב לבעליו לרבות [4]כל דאית ליה בעלים א"ה אפילו כלים ואדם נמי אמר קרא שור ולא אדם חמור ולא כלים ולרבי יהודה דקא מרבי להו לכלים בשלמא שור ממעט ביה אדם אלא חמור מאי ממעט ביה [7]אלא אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל קשיא: נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב: מאי שור חרש שוטה וקטן אילימא שור של חרש שור של שוטה שור של קטן הא שור של פקח פטור אמר רבי יוחנן שור שהוא חרש שור שהוא שוטה שור שהוא קטן הא

מסורת הש"ס

ה) [לקמן סג.], ו) [לעיל נ: נג.], ז) לעיל נא. [נג:], ד) ב"מ מ., ח) רש"ל, ו) [דברים כב], ו) [ב"מ כז.], ח) [עי' תוס' לקמן עח: ד"ה וסבר ותוספות כתובות לד. ד"ה סבר],

תורה אור השלם

1. בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לד

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאינו קרב לגבי מזבח לא כתב רחמנא חמור ואי כתב רחמנא חמור וכו' שאין קדוש בבכורה לא כתב רחמנא שור שור אלא אמר קרא: (ב) תוס' ד"ה חמור וכו' הגחל קמא קשיא דלא תשיב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חמור וכו' דהוו בעלי חיים. עיין מנחות דף יד ע"ב:

מוסף רש"י

להבלו ולא לחבטו. משום דעבד ליה הבל לגוד ולא משום חבטו (לעיל נ:). במי שהמת שלו. מי שראוי לו להטיל נבילתו לכלבים (לעיל נא.) שיכול למכור הנבילה, יפא זו שאף על פי שנפדה טעון קבורה, דאמרינן גבי פסולי המקודשין שנפדו תזבח ואכלת ולא גחה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך, מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (לעיל נג.). חמור דבור לר' יהודה. דמתחייב על מזקי כלים בבור, קשיא לן למאי אתא, דאילו לרבנן מנבני להו שור ולא אדם חמור ולא כלים (ב"מ כז.).

מוסף תוס'

א. גב"ס: וכי תימא משום דאיצטריך לשור ולא אדם חמור ולא כלים, השתא נמי ממעיט שפיר אדם. ב. וכלים נמי ממעטי, דהא גבי שבת לא מחייב. ר"פ. ועי' מהרש"א. ג. והו"א שלא דבר הכתוב אלא בבני מיתה. רשב"ם. ד. [ו]למה לי חמור למעוטי. רשב"ם. ה. [דב]בור ברשותו אפי' רב מחייב בין בהבלו ובין בחבטו כדאמר רב חסדא לעיל [נג ע"א], וא"ל מאי קא בעי הכא לרב אליבא דרבי יהודה. רשב"ם. ו. וא"כ לא אתי קרא למעוטי כיון דלא שייך ביה חיוב מן התורה. ר"פ.

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ו:

רבינו חננאל

[ערוך]: דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא. פי' כגון בהמה וחיה דכתיב בהון בהדיא דמטמאין מגע ובמשא. אבל עופות דאינן מטמאין במגע ובמשא, אלא בגדים אבית הבליעה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות